

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Петя Начева Осенова,
професор в Катедрата по български език, Факултет по славянски филологии,
СУ “Св. Кл. Охридски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.1. Филология
докторска програма Романски езици

Автор: Полина Георгиева Табакова

Тема: Значението *предходност* в индикатива на съвременния испански език през призмата на съпоставката с българския език

Научни ръководители: доц. д-р Веселка Ненкова и доц. д-р Красимира Чакърва - ПУ “Паисий Хилендарски”

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-2054 от 15.11.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема “Значението предходност в индикатива на съвременния испански език през призмата на съпоставката с българския език” за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Романски езици

Автор на дисертационния труд е Полина Георгиева Табакова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра Романистика и германистика с научни ръководители доц. д-р Веселка Ненкова и доц. д-р Красимира Чакърва от Филологическия факултет на ПУ “Паисий Хилендарски”.

Представеният от Полина Георгиева Табакова комплект материали на електронен носител е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва всички изискуеми документи.

Докторантката е приложила 7 броя публикации, свързани с дисертационния ѝ труд.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Полина Табакова завършва като бакалавър специалността “Български език и испански език” в ПУ “П. Хилендарски” (2013 - 2017 г.). Веднага след това става и магистър по приложна лингвистика (испански език) (2017 - 2018 г.). По-късно продължава своето образователно и научно развитие като редовен докторант в програмата “Романски езици”. Прави впечатление отличното владеене на три езика извън майчиния - руски, английски и испански. Дисертантката има множество отличия - награди от две конференции за студенти и докторанти, от олимпиади по морфология на съвременния български език и др., както и сертификати от обучения и за постигнати резултати. Всичко това откроява Полина Табакова като един мотивиран, любознателен и вече успешен млад филолог и лингвист, който ще развива своите знания и умения и в бъдеще.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Представеният труд разглежда значенията на предходността в рамките на индикатива на съвременния испански език в съпоставка с българския език. Темата е мотивирана като иновативна именно чрез съпоставителния подход на разглежданите езикови явления в испански в сравнение с български. Този подход не само осигурява типологическата значимост на изследването, но и осмисля граматическите модели по нов начин поради спецификата на двата езика. Трябва да се има предвид, че да се намери пресечната точка при съпоставката на езиковите модели, използвани в граматическата традиция на двата езика, е една нелека задача. Но дисертантката се е справила блестящо с нея. Цел на изследването е да се съпоставят темпоралните системи на испанския и българския индикатив по отношение на значението *предходност*. Представени са шест задачи, които да изследват парадигмата в индикатива, глаголното време, таксиса, перфекта, аориста, както и да опишат преводните еквиваленти на български език на девет испански форми. Специално в българската лингвистика все още няма много разработки, посветени на категорията таксис, а съдържанието и употребите глаголното време перфект (минало неопределено време) не се тълкува еднозначно. Затова смятам, че този дисертационен труд е изключително приносен и в българската лингвистика.

4. Познаване на проблема

Дисертантката показва задълбочени познания в областта на испанската и на българската граматика. Това проличава особено отчетливо във Втора глава, където в съпоставителен план се представят разглежданите глаголни категории. Отлично впечатление прави и обговарянето на използваните в дисертацията термини. В този случай Полина Табакова се опира

изключително много на трудовете на Иван Куцаров и неговия функционален подход към езиковите явления в българския език.

5. Методика на изследването

В работата се използват, от една страна, методите на структурализма, и по-точно - теорията за морфологичните опозиции, а от друга, се прилага и функционално-семантичният подход според А. В. Бондарко. Смятам, че заедно със съпоставителния и емпиричния подход, тези отправни точки са подходящи за постигане на целите на изследването, тъй като позволяват наблюдаването както на сходните граматически характеристики, така и на различаващите се в двата езика.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Трудът (242 стр.) се състои от увод, 3 глави и заключение. Библиографията включва над 200 литературни единици. Отделно от това са представени електронните източници и ексцерпираниите литературни източници. Всичко това показва богатата осведоменост на дисертантката по темата на изследването.

Уводът въвежда по-широко и философски в темата, като дискутира видовете време, но също така много добре мотивира избора на темата и коректно обговаря нейния обхват.

Първа глава представя теоретичната основа на изследването. В началото се представят целта, обектът и задачите на изследването. Целта е да се сравнят морфологичните парадигми на испанския и българския глагол, свързани с предходността. Това включва разглеждането на редица езикови явления като глаголното време, таксиса, перфекта. Изходна, разбира се, е парадигмата на испанския глагол. Коректно са обговорени формите и значенията, които остават извън обхвата на работата (следходни форми, транспозиции и др.). Дисертантката си е поставила 6 задачи, които са тясно свързани с изразяването на предходността в двата езика.

В дисертацията се приема, че темпоралната система в испанския и българския език е комплекс от три категории – глаголно време, таксис и перфект. Отбелязва се, че въпреки формалната и семантичната прилика, се наблюдава разлика във функционирането на тези категории в двата езика. Дисертантката прави критичен анализ на мненията на езиковеди за темпоралните системи, като не само следва някои от тях, но и представя някои свои модификации.

В традицията на Пловдивската школа дисертантката се обляга на принципите на функционалния структурализъм на Бондарко. Освен това тя използва редица други методи,

сред които основни са съпоставителният и емпиричният, както беше отбелязано и по-горе. Подробно представен и обговорен е терминологичният апарат. Мотивиран е изборът на формите, които са директно маркирани като предходни или свързани с предходността. Дисертантката следва виждането на Ив. Куцаров за наличието на три отделни граматикализирани значения - резултативност, преизказност и конклузивност, като модалността е присъща на последното. Познавам идеята на Ив. Куцаров за конклузива като част от системата на наклоненията в българския език. Това, както знаем, е един възможен модел наред с вижданията на Р. Ницолова, Кр. Алексова и К. Търпоманова, които разглеждат конклузива като част от модализираната евиденциална система на българския език. Смятам, че изборът на дисертантката е една много добра перспектива по две причини: тя отлично познава идеите на Пловдивската школа и затова може да ги приложи най-добре; не съществува един-единствен добър модел за езиковите явления - затова е полезно да има повече модели, които да отразяват различните страни на граматиката. На основата на приложения от Полина Табакова модел подходящо се изграждат и асиметричните връзки между двата езика. Подобно на Р. Ницолова дисертантката приема, че конклузивът функционира само в сферата на предходността (миналото). Моята лична гледна точка е противовесната (подобно на схващането на Михаела Московска в нейния дисертационен труд за конклузива в българския език), т.е., че тази категория – независимо дали се смята за наклонение, или за евиденциал, покрива целия темпорален план, макар че в плана на неминалото подобни употреби са наистина редки. Независимо от моето мнение, напълно приемам избора на Полина Табакова за целите на дисертацията. В същото време съм съгласна с представената от нея теза, че преизказността и конклузивът са се формирали на базата на перфекта.

Интересни са описаните паралели между двата езика по отношение на аспектиалността и темпоралността. Приветствам кратките и ясни изводи след всяка глава. Солидаризирам се с мнението на дисертантката, че за съгласуването на българските времена не е писано цялостно, както това е правено за английски и очевидно – за испански. Затова представената дисертация играе подсецаща и иницираща роля за българистите в тази посока.

Втора глава се фокусира върху предходността в испанската и българската глаголна система. По отношение на аориста в българския език Полина Табакова се солидаризира с мнението на Ив. Куцаров за това, че аористът изразява предходност спрямо изказването и че е единственото минало време. Отбелязва се и това, че в българския език аористът носи маркера за свидетелственост. Дисертантката отново показва блестящо умение да сравнява различния обхват на предходността в двата езика. Знае се, че в нашия език няма резултативен корелат на аориста. Солидаризирам се с предположението, че причината за невъзникване на

такава форма в българския език може да се дължи и на факта, че в глаголната система вече има грамемите, които да изразяват тази семантика. В тази глава ценни са също така разсъжденията за параметрите при изразяването на резултативност и при моделирането на аспектиалността спрямо темпоралността в двата езика. Коментирана е и връзката на предходността с относителността, която се разглежда като надграждане на базата на темпоралността. Изведени са всички варианти, при които има връзка с предходността – включително относителност и следходност. Дисертантката заключава, че „относителност и следходност води до възникването на модални семи, които се вписват във функционално-семантичното съдържание на относителната следходност.“ (стр. 146). Подкрепям това твърдение, но стигам и по-далече в анализа, като смятам, че например времето *бъдеще в миналото* е синтактична конструкция, подобна на *искаш да ходя*. Подкрепям и виждането, че най-спорно е мястото на перфекта в българската темпорална система, както и това, че аористът и имперфектът не са чиста морфологична опозиция поради характера на различията между тях (предходност ~ едновременност и абсолютност ~ относителност). Изводите в края на главата много добре систематизират контрастивните наблюдения от гледна точка на асиметриите.

Трета глава разглежда българските функционални еквиваленти на испанските глаголни форми, свързани с предходността. Тя е много ценна не само от теоретична гледна точка, но и от приложна – в преводознанието. Разгледани са голямо количество примери, които са анализирани блестящо. Посочват се причините да се избере една или друга преводна форма според различни фактори – включително отчитане на свидетелственост или несвидетелственост. Интересно предложение прави дисертантката за пасивните форми от типа *е писан, е измислен*. Тя смята, че такива конструкции може да се разгледат и като съставно именно сказуемо, т.е. да се анализират като синтактични конструкции (стр. 175). Би било интересно тази теза да се провери по-задълбочено в една бъдеща работа.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Полина Табакова формулира пет научно-приложни приноса на своя труд, от които четири са научни и един е приложен. Научните приноси накратко са следните: това е първото целенасочено изследване на темпоралното значение *предходност* в индикатива на испанския и българския глагол; направен е задълбочен съпоставителен анализ между двата езика с помощта на подходящи и доказали се във времето теории; предходността се разглежда във връзка и с други езикови категории и в критичен план; обогатен е моделът за разглежданото значение в испанистиката. Съгласна съм с така представените приноси, като бих искала и да ги обобща в следните посоки: дисертацията представлява значим принос в областта на

езиковото морфологично моделиране и значим принос в компаративистиката. Трудът със сигурност е приносен не само в преводознанието, но и при обучението на български и испански език.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените публикации по процедурата за седем на брой. Те са напълно достатъчни и даже превишават минималните национални изисквания на НАЦИД. Четири от публикациите са в Годишника на националната конференция за студенти и докторанти, две са в Научните трудове на ПУ „Паисий Хилендарски” и една е в сборник на Съюза на учените в Пловдив. Тематиките на статиите са в областта на категориите време и таксис в испански и български. В някои от тях фокусът е към конкретни изразители на тези категории, сред които значението *предходност*, аористът и имперфектът.

Моята препоръка към Полина Табакова е в бъдеще да публикува и в издания извън ПУ „П. Хилендарски”, за да може идеите ѝ да намерят още по-голям отзвук.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Предложеният дисертационен труд е самостоятелен и авторски.

10. Автореферат

Авторефератът е представен в български и испански вариант. Българският вариант съдържа 32 страници, които коректно отразяват съдържанието на дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

Нямам критични бележки по същество извън препоръките и коментарите, изразени от мен по-горе.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа отчетливи научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и които отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания в областта на испанската и българската граматика, включително и в съпоставителен план, като демонстрира овладян терминологичен апарат, критическо мислене и изградени умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради всичко казано по-горе, убедено давам своята положителна оценка за представения дисертационен труд и убедено предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Полина Георгиева Табакова.

28.01.2025 г.

Рецензент:

(подпис)

проф. д-р Петя Осенова